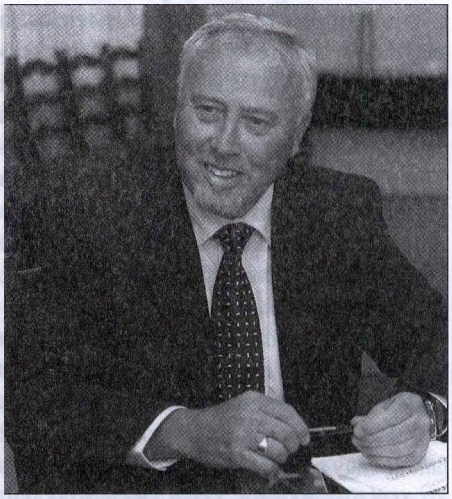
„Iraknak szüksége van a segítségünkre”

Interjú Stephen White-tal, az Európai Unió EUJUST LEX missziójának vezetőjével

2007. április 3-án és 4-én Magyarországra látogatott Stephen White, az Európai Unió EUJUST LEX missziójának vezetője. A misszió Bagdadban és Brüsszelben működik, alapvető feladata az iraki bírák, rendőri és büntetés-végrehajtási vezetők képzése az európai uniós tagállamokban – együttműködve az iraki Legfelsőbb Bírósággal, Belügyminisztériummal és Igazságügyi Minisztériummal. Hazánk eddig anyagiakkal és szakemberek biztosításával járult hozzá a misszióhoz. A magyar büntetés-végrehajtási szervezet a maga részéről sokat tett, tesz a küldetés eredményességéért: Dr. Huszár László bv. dandártábornok a misszió bagdadi irodájában dolgozott 2005 szeptembere és 2007 májusa között, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága két iraki büntetés-végrehajtási szakember továbbképzését is vállalta. A magas rangú vendég útja során tárgyalt a Nemzetközi Oktatási Központban, illetve az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumban, találkozott továbbá Csere László bv. vezérőrnaggyal, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokával, és meglátogatta a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet Venyige utcai III. objektumát. Stephen White sűrű programja közepette időt szakított arra is, hogy interjút adjon a Börtönügyi Szemlének.

– A Börtönügyi Szemle olvasói, mint a magyar közvélemény általában, elég keveset tudnak az Európai Unió iraki szerepvállalásáról. Kérjük, mondja el, hogyan jött létre az EUJUST LEX misszió?

– Eleinte, 2004-ben az Európai Unió nem tudta eldönteni, hogy nyújtson-e segítséget Iraknak a Szaddám-rendszer megdöntése után. Irak és a rezsimváltás ügyét eleve sok ellentmondás övezte, ugyanakkor nagyon fontos kérdésről volt szó, amelyet komolyan kellett venni. A Tanács – az Európai Tanácsról, az Európai Unió legfőbb döntéshozó testületéről van szó – először úgy határozott, hogy felállít egy úgynevezett szakértői csoportot. Ez a csapat két hónapot kapott (2004 decemberében és 2005 januárjában) arra, hogy felmérje, milyen módon lehet

Iraknak segítséget nyújtani az átmeneti időszakban, különös tekintettel az ország jogállamiságára. Engem az Egyesült Királyság kormányzata nevezett ki a szakértői csoportba, amelyben két pozíciót töltöttem be: én voltam a csapat rendészeti szakértője és egyben a kiképzésért felelős szakértő is. A holland kormány nevezte ki az igazságügyi szakértőt, az olasz kormány pedig egy büntetés-végrehajtási szakértőt delegált. Volt egy biztonsági és logisztikai tanácsadónk is, de összességében kis csapat voltunk. A két hónapot azzal töltöttük, hogy különböző szakértőkkel beszéltünk, Irakban, illetve más országokban, és azt kerestük, hogy milyen területen tudunk valódi segítséget nyújtani Iraknak. Végül tettünk jó pár javaslatot. Ezeket a szerepvállalás mikéntjének meghatározásáért felelős bizottság jóváhagyta, és azután hónapig tartott – eltelt február és március is –, mire a Tanács döntött. A döntés pedig egy integrált jogállamiságmisszió, az EUJUST LEX misszió felállítása lett Irak ügyében. A tervezési fázis azonnal, 2005 márciusában kezdődött. Engem kineveztek a tervező csoport, illetve a misszió vezetőjének. A miszszió tényleges munkája a tervezési fázist követően, 2005. július 1-jén kezdődött el.

– *Hogyan határozná meg a misszió alapvető feladatát?*

– Ez alapvetően egy kiképző program. Tevékenységünk főként iraki bírák, ügyészek, törvényszéki nyomozók, rendőrtisztek, büntetés-végrehajtási tisztek és az ottani Igazságügyi Minisztérium tisztviselőinek képzését foglalja magában.

– *Milyen célokat tűztek ki maguk elé a munka során?*

– Az első évben két fő területre koncentráltunk. Az egyik a vezetés, az iraki rendőrség, büntetés-végrehajtási szervezet és igazságszolgáltatás működtetéséért felelős személyek képzésének a kérdése. Mi csak a legfelső szintű vezetőkkel foglalkoztunk. A középszintű rendőrségi és büntetés-végrehajtási vezetők képzése Irakban, illetve egyéb országokban, az Egyesült Államok vagy a koalíció más tagállamainak részvételével történt. Az Európai Unió ugyanakkor azt a cél tűzte ki elénk, hogy a legfelső szintű vezetőket, a főnököket képezzük tovább, azokat, akik a hosszú távú stratégiák és irányelvek kialakításáért és jóváhagyásáért felelősek. A másik fontos célunk pedig egy integrált képzés kialakítása volt. Ez volt az első alkalom, hogy az Európai Unió ilyesmit próbált végbevinni, és be kell valljam, ennek én voltam az egyik leglelkesebb támogatója. A saját, más területen szerzett tapasztalataim alapján meg voltam róla győződve, hogy ez a jó megoldás. Az volt a véleményem, hogy Irakban adva van egy igazságszolgáltatási rendszer, számos működési hibával. Közülük az egyik az, hogy nincs meg a megfelelő bizalom a rendőrség iránt. A rendőrség személyi állománya teljesen új volt, az újonnan érkezett embereknek nem volt szakmai hátterük, tapasztalatuk, és az Irakban tapasztalható erőszaknak köszönhetően gyakran jogalap nélkül intézkedtek. Házkutatást tartottak, megmotoztak vagy letartóztattak embereket, büntető eljárásokat indítottak el a megfelelő szakterület jóváhagyása nélkül, a hatáskörüket túllépve. Azután az ügyeket nem tudták kellőképpen képviselni, végigvinni. Ugyanakkor adva volt egy olyan probléma is Irakban, hogy az újonnan felállított rendőri szervezet nem bízott meg az igazságszolgáltatásban, a bírákban, úgy vélte, hogy az igazságszolgáltatás és maguk a bírák nincsenek kapcsolatban a valósággal. A rendőrök a bírákat olyan idős embereknek látták, akik egy teljesen más világban élnek, és fogalmuk sincs arról, mi folyik az utcákon, hogy az erőszak, a bombatámadások és a lövöldözések mindennaposak, és hogy a rendőrségnek rengeteg dolga van. A büntetés-végrehajtási rendszert pedig a rendőrség és az igazságszolgáltatás is gyakran illette kritikával. Az átszervezett iraki büntetés-

végrehajtást olyan a vádak érték, hogy egyáltalán nem törekszik a fogvatartottak rehabilitációjára, társadalmi reintegrációjára, s hogy egyedül csak a büntetés, a megtorlás a célja. Nem állítom, hogy ez így is volt, mindenesetre az ott dolgozók nem részesültek büntetés-végrehajtási szakképzésben. A vázolt problémák miatt ahelyett, hogy az igazságügyi vertikum valamennyi szereplőjét külön-külön szakképzésben részesítettük volna, az én és mások véleményének megfelelően inkább az integrált megközelítést alkalmaztunk.

– *Milyen témákban folytak az integrált képzések?*

– Az első évben a büntető törvénykezésről tartottunk egy átfogó képzést, amely során iraki bírákat, rendőrtiszteket, illetve büntetés-végrehajtási szakembereket hoztunk össze egy-egy képzési csoportba, és bemutattuk nekik a legjobb gyakorlatot Európa különböző pontjain. Az említett szakemberek elmentek például Olaszországba, Franciaországba, Németországba, az Egyesült Királyságba, Dániába, Belgiumba, Spanyolországba, Portugáliába, Hollandiába, és az első év során megmutattuk nekik, hogy milyenek a nyugat-európai módszerek. Nem azt mondtuk nekik, hogy „ezt Irakban is így kell csinálnotok", hanem megmutattuk, hogy mi hogyan csináljuk. Hogyha hazatérnek, kialakíthassák a saját megközelítésüket, eldönthessék, hogy milyen stratégiákat, irányelveket, eljárásokat, gyakorlatokat tudnak alkalmazni. Ezen kívül megterveztünk egy vezetőknek szóló nyomozati tanfolyamot is, ahol megmutattuk a büntetés-végrehajtási, rendőrségi és igazságszolgáltatási szakembereknek, hogy az Európai Unió különböző rendszereiben milyen módszerekkel folyik a bűnügyi nyomozás. Szóval látták, hogy hogyan állunk hozzá egy gyilkossági ügy felderítéséhez, hogy a törvényszéki orvostudomány milyen módon segít a különböző bűnügyek felderítésében. Foglalkoztunk például a bűnügyek helyszínének a biztosításával, hogy hogyan lehet a helyszínt megvédeni, a bizonyítékok gyűjtésének módjaival, megmutattuk, hogyan hallgatjuk ki a tanúkat, a bűnügyek áldozatait és a gyanúsítottakat. Megmutattuk, hogy mindezek során hogyan érvényesül az emberi jogok védelme. (Az emberi jogok egyébként mindegyik képzési programban megjelentek.)

– *A képzések hány iraki szakembert érintettek, s milyen tapasztalatok szűrhetők le eddig?*

– Egy év elteltével elmondhattuk, hogy több mint 700 embert képeztünk tovább, köztük több mint 50 iraki büntetés-végrehajtási tisztet. Az Európai Unió és Irak is úgy ítélte meg, hogy a program sikeres, hogy tényleg hasznos. Ezért az Európai Unió úgy határozott, hogy 18 hónappal meghosszabbítja a missziót. 2006. június 13-án megbíztak azzal, hogy továbbra is én vezessem a missziót, amit ismételten nagy megtiszteltetésnek éreztem. Kaptam néhány új munkatársat, és kilenc új képzési programot dolgoztunk ki: hármat a rendőrség, hármat az igazságszolgáltatás és hármat kifejezetten a büntetés-végrehajtás vezetői számára. Ezek a tanfolyamok most kezdődnek, 2007 végéig – reményeink szerint – speciális tanfolyamokat fogunk tartani az iraki büntetés-végrehajtás számára. Az eddig elmondottakhoz még egy fontos dolgot szeretnék hozzátenni. A képzésen kívül vannak úgynevezett szakmai gyakorlati programjaink is, amelyeket az iraki résztvevők kifejezett kérésére dolgoztunk ki. A résztvevő szakembereknek tetszettek a tanfolyamok a tanulmányutak során, örömmel jöttek Európába megfigyelni, hogyan folynak a dolgok, de mindig elmondták, hogy sokkal többet szeretnének látni a gyakorlatban, vagyis legyen minden kézzelfoghatóbb. Ez alapján megkértük az Európai Uniót, illetve a tagállamokat, hogy fogadják az iraki szakembereket. Nagy

örömömre szolgál, hogy Magyarország is válaszolt a felkérésre, több más európai országgal együtt, amely arról szólt, hogy dolgozzanak együtt néhány magas rangú iraki büntetés-végrehajtási vezetővel, akik két vagy három hétre ellátogatnak egy európai uniós országba. Ez jó alkalom arra, hogy együtt munkálkodjunk hasonló szakterületen dolgozó, hasonló felelősséget vállaló emberekkel.

– Ön nyilván e szakmai gyakorlati program megbeszélésre céljából látogatott Magyarországra.

– Igen, ezért vagyok most itt, hogy erről tárgyaljak Csere László bv. vezérőrnagy úrral, a büntetés-végrehajtás parancsnokával, a kormány, illetve az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium képviselőivel, hogy tisztázzuk a misszió célkitűzéseit, hogy kiderüljön, milyen célok érdekében kérjük a közreműködést, hogy mit várnak tőlünk az irakiak. Amint azt már említettem, nagyon örülök, hogy Magyarország is a gyakorlati képzési programunkban való részvétel mellett döntött. Megragadva az alkalmat ezúton szeretnék külön köszönetet mondani Dr. Huszár Lászlónak, aki fontos tagja volt a csapatomnak az elmúlt 8 hónap során. Nagyszerű munkát végzett. Az ő feladata volt a közvetlen kapcsolattartás a misszió és a bagdadi Igazságügyi Minisztérium között, neki kellett meggyőződnie arról, a Minisztérium olyan embereket választ-e ki, akik a legjobban tudják hasznosítani a programjaink során látottakat. Szeretnék köszönetet mondani egyúttal Magyarországnak és a magyar büntetés-végrehajtásnak, hogy hozzájárultak az ő részvételéhez ebben az igen fontos munkában.

– Engedjen meg egy személyesebb jellegű kérdést: milyen szakterületen szerzett korábban tapasztalatokat, és hogyan tudta hasznosítani ezeket a jelenlegi feladatkörében?

– Elmondhatom, hogy szakmai pályafutásom nagyon szerencsésen alakult, és hogy a rendőrtisztként szerzett tapasztalataim Irakban igen hasznosnak bizonyultak. Korábban sok éven át Észak-Írországban voltam rendőrtiszt, tehát dolgoztam veszélyes, problémás körülmények között, együttműködve az angol hadsereggel. Foglalkoztam terrorizmussal, de a feladataim közé tartozott a hagyományos bűnügyi nyomozás is – a legkülönbözőbb bűnügyekben. Egészen kis szabálysértésekkel is foglalkoztam, meg prevenciós programokkal, de ugyanakkor gyilkossági ügyekkel, robbantásokkal, terrorista akciókkal is. Úgy gondolom, ez a háttér nagyon nagy hasznomra volt, mivel most is konfliktusok kezelésével kell foglalkoznom egy megosztott társadalomban. A terrorizmus, az erőszak elleni harc ellenére azért a szakmai munkám egy jelentős része ennél sokkal biztonságosabb körülmények között folyt, szervezéssel és fejlesztésekkel volt kapcsolatos. Az észak-írországi rendőr akadémia vezetője is voltam, és mielőtt végleg visszavonultam a rendőrségi munkától, az utolsó megbízatásom a legmagasabb beosztású vezetők továbbképzése volt az Egyesült Királyság egészére kiterjedően.

– Úgy tudjuk, hogy Ön – mielőtt kinevezték volna az EUJUST LEX misszió vezetőjévé – Irakban is dolgozott már.

– Valóban így van. Hat hónapig – 2003 második felében – én voltam a rendfenntartó erők vezetője Dél-Irakban. Ezalatt az idő alatt nagyon sok iraki emberrel találkoztam, láttam Irak legszebb arcát, és, azt hiszem, a legszörnyűbbet is. Voltak barátaim, akik meghaltak Irakban. Egyszer engem is majdnem megölt egy bombatámadás, ami a konvojunkat érte, a testőröm súlyosan megsérült. A sofőröm ugyanazon a napon egy másik robbantásban meghalt. Az angol katonák közül, akik értem jöttek, volt, aki meghalt... Egy iraki rendőrfőnök, akit tovább

képeztem, meghalt... Tehát nagyon sok helyen tapasztaltam erőszakot, láttam a problémákat, amelyekkel az iraki hadsereg küzd, láttam, hogy működnek a börtönök, hogy bánnak a nőkkel és a gyerekekkel, láttam a bíróságokat. Megismertem Irakot sok oldaláról, és ösztönösen ráéreztem, hogy az Európai Uniónak mit kell tennie. Vagy pontosabban: mi mindent tehetne a helyzet javulásáért.

– *Nemzetközi téren egyéb tapasztalatokat is szerzett...*

– Olyan szempontból is szerencsés voltam, hogy korábban már részt vettem nemzetközi munkában, Mongóliában, ahol három évig a rendőrség fejlesztésével foglalkoztunk. Rövid ideig dolgoztam Szerbiában és Dél-Afrikában is. Sok modern rendőrséget is megismerhettem az Egyesült Államokban és Kanadában... Szóval olyan szerencsém volt, hogy számos alkalmam nyílt a saját országomon kívüli munkába is betekinteni, és azt hiszem, hogy ezzel *a* kommunikációs készségem is sokat fejlődött. Viszont nem volt semmilyen tapasztalatom az Európai Unióval, és azon belül számos országgal kapcsolatosan, ezért sokat kellett tanulnom. Továbbra sem vagyok büntetés-végrehajtási szakértő, továbbra sem vagyok bírósági szakértő, ezért volt szükségem a kollégáimra. Abban is nagyon szerencsés voltam, hogy a tagállamok megengedték: magam válasszam ki a munkatársaimat. Nagyon nehéz jó csapatot felállítani, nehéz sokoldalú embereket találni, de ennek ellenére úgy gondolom, hogy – bár soha nem volt teljes a létszám, a csapatban mindig volt betöltetlen hely – a munkatársaim közül sokan nagyon jók, kiemelkedők mind szakmai téren, mind pedig a hozzáállásukat tekintve. Ez a misszió sokkal többről szól, mint képzési programok összeállításáról. Sok benne a diplomácia, az irakiakkal folytatott kommunikáció, része a biztonság, a nehéz helyzetek kezelése, leugrálás helikopterről és vissza, együttműködés testőrökkel... Van, aki erre alkalmas, és van, aki nem. Véleményem szerint részben adottság kérdése, hogy ki jár sikerrel. Szerencsére a velem dolgozó emberek legnagyobb része sok, egymástól erősen különböző területen is magas szinten képzett.

– *Korábban már tett utalást arra, hogy Irakban az igazságszolgáltatás többi szereplője hogyan ítéli meg az ottani büntetés-végrehajtást. Ön milyennek találja az iraki büntetés-végrehajtás rendszerét?*

– Mint már mondtam, nem vagyok büntetés-végrehajtási szakértő, de nagyon sok eszmecserét folytattam különböző igazságügyi és belügyminiszterekkel, rendőrtisztekkel, büntetés-végrehajtási intézetek vezetőivel, és az egyértelműen kiderült, hogy a szándék megvan mindenkiben az iraki büntetés-végrehajtás intézményrendszerének fejlesztésére. Sokféleképpen elmagyarázták már nekem a korábban kialakult helyzetet, a lényeg az, hogy a Szaddám-rezsim idejében – ami nem csak néhány évig állt fenn, hanem 30 évig – az emberi jogok szörnyű módokon és mértékben sérültek, gyakoriak voltak a kínvallatások, és gyilkosságok is előfordultak a börtönökben. Egy ilyen rossz hagyománnyal, örökséggel kell megküzdenie a rendszernek. Az igazságügyminiszter elmondása szerint a büntetés-végrehajtásnak egyetlen célja volt, a megtorlás. Szó sem volt rehabilitációról, segítségről a társadalmi beilleszkedéshez. Valójában a társadalom valamennyi visszássága megjelent a börtönökben is. A személyzet nem rendelkezett szakképesítéssel, sőt, nagy többségük fiatalkorú volt. A börtönök szándékosan alkalmaztak gyerekeket, mert náluk ritkábban merültek fel lelkiismereti problémák, náluk a vezetés nagyobb „azonosulást" tudott elérni, mint a felnőtt korú őröknél. Szóval egy

ilyen múlttal rendelkező intézményrendszert akarnak az irakiak megváltoztatni, és ebben a misszió a segítségükre lehet.

– *Hány büntetés-végrehajtási szakembert érintettek eddig a képzések, és azok milyen területekre irányultak?*

– Eddig 90 iraki szakembert képeztünk ki a büntetés-végrehajtás területén, a legfelsőbb szintű vezetőktől a középvezetői szintig, és persze mellettük mintegy 300 bírát és több mint 500 rendőrtisztet is. Ami konkrétan a büntetés-végrehajtásban dolgozókat illeti: a képzés során bemutattuk a legjobb gyakorlatot a börtönök irányítása, a sérülékeny elítéltek és a kisebbségek kezelése területén, különös tekintettel a fiatalkorú és gyermekkorú elkövetőkre, illetve a női fogvatartottakra. Úgy érzem, hogy amit az iraki büntetés-végrehajtás vezetésének támogatására eddig tettünk, igen jelentős. Segítettünk eltávolodni a terhes múlttól, és egy modernebb rendszert létrehozni, amely védi az emberi jogokat, amely eltávolítja a társadalomból a veszélyes elemeket, de lehetőséget biztosít a bűnelkövetőknek visszailleszkedniük a társadalomba. Amint azt már több alkalommal hangoztattam, a munkatársaim kiváló szakemberek, és ez alól a büntetés-végrehajtási reform területén dolgozók sem kivételek.

– *Úgy tudjuk, hogy az EUJUST LEX misszió megbízatása ennek az évnek a végén lejár. Tervezi-e az Európai Unió, hogy meghosszabbítja a misszió tevékenységét?*

– Eddig még nem született döntés. Az, szerintem, az év második felére, szeptemberre, októberre várható. Mindenesetre én már kaptam egy felkérést, vizsgáljam meg a lehetőségeket, hogy ha folytatódik a misszió, mivel foglalkozzon. Kezdjünk valami másba, vagy bővítsük a jelenlegi tevékenységet, esetleg maradjon minden úgy, ahogy most van. Annyit tudok mondani, hogy az irakiak, mármint a programban résztvevő konkrét személyek, az iraki minisztériumok, miniszterek, az ország uniós képviseletei mind támogatják a misszió meghosszabbítását. Úgyhogy én is bizakodó vagyok. Hacsak nem lesz valami más, ami ezt a funkciót helyettesíti, a misszió folytatódni fog, talán még egy évig. Iraknak szüksége van a segítségünkre, és én úgy gondolom, hogy ez a jövőben is így lesz.

Az interjút készítette: Gere Tünde és Deák Ferenc István